

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ТУРИСТИЧНОГО СУПРОВОДУ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE TRAINING OF TECHNOLOGY TEACHERS FOR TOURIST ACCOMPANYING

Обґрунтовано методологічні підходи в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу (синергетичний, заснований на принципі нелінійності, культурологічний, заснований на принципі креативності, та комплексний, заснований на принципі інтеграції). Виявлено особливості використання синергетичного підходу підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу: засвоєння теоретичних положень, що формують перехід знань в пізнавальні та практичні дії (засвоєння вчителями технології інформаційного забезпечення туризму); розробка знань, навичок і умінь, що визначають новий рівень розвитку особистості в індустрії туризму; навчання вчителів технологій аналізу туристичної інформації; навчання прогностичним навичкам при проектуванні підтримки туризму як освітнього процесу; туристичні цінності та комунікація; самоорганізація для оволодіння основами підтримки туризму, формування рефлексивної поведінки та забезпечення розвитку особистості вчителів технологій). Доведено доцільність формувати групи туристичного супроводу залежно від сфери компетенції вчителів технологій. Показано, що культурологічний аспект включає такі пласти, як художні та літературні твори, архітектурні пам'ятники, історичні пам'ятки і поселення видатних особистостей тощо, тому вчитель технологій повинен бути знайомий з потенційними варіантами вибору конкретного туру, щоб оптимально підібрати тему і маршрут екскурсії. Висвітлено, що в міру того, як середовище проживання людини змінюється з природного на штучне і технологічне, місце креативності в структурі діяльності буде зростати. Обґрунтовано використання комплексного підходу в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу (інтегрований комплекс може бути об'єднаний, перебудований і переміщати певні компоненти з одного комплексу в інший). Зроблено висновок, що реалізація методологічних підходів в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу в основному забезпечує формування відповідної концептуальної основи і моделі в контексті неперервної освіти. Вони відіграють провідну роль у забезпеченні змістового, методичного та організаційного рівня, позитивних результатів у вихованні та розвитку особистості вчителів і учнів.

Ключові слова: методологічні підходи, вчителі технологій, туристичний супровід, туризм, синергетичний підхід, культурологічний підхід, принцип креативності, комплексний підхід, принцип інтеграції.

Methodological approaches in the process of training technology teachers for tourist support are substantiated (synergistic, based on the principle of non-linearity, cultural, based on the principle of creativity, and complex, based on the principle of integration). The peculiarities of the use of a synergistic approach to the training of technology teachers for tourist support were revealed: assimilation of theoretical provisions that form the transition of knowledge into cognitive and practical actions (assimilation of tourism information technology by teachers); development of knowledge, skills and abilities that determine a new level of personality development in the tourism industry; training of teachers in the analysis of tourism information; training in prognostic skills in the design of tourism as an educational process; self-organization for the mastery of the basics of tourism, and the development of the personality of teachers). The expediency of forming tourist support groups depending on the field of competence of technology teachers has been proven. It is shown that the cultural aspect includes such layers as artistic and literary works, architectural monuments, historical monuments and settlements of prominent personalities, etc., so the technology teacher should be familiar with the potential options for choosing a specific tour in order to optimally choose the theme and route of the excursion. It is highlighted that as the human habitat changes from natural to artificial and technological, the place of creativity in the structure of activity will increase. The use of an integrated approach in the process of training technology teachers for tourist support is substantiated (an integrated complex can be combined, rebuilt and certain components can be moved from one complex to another). It was concluded that the implementation of methodological approaches in the process of training technology teachers for tourist support mainly ensures the formation of an appropriate conceptual basis and model in the context of continuous education. They play a leading role in ensuring content, methodical and organizational level, positive results in education and personality development of teachers and students.

Key words: methodological approaches, technology teachers, tourist support, tourism, synergistic approach, cultural approach, principle of creativity, complex approach, principle of integration.

УДК 374.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/77.8>

Горбачьо І.І.,

аспірант кафедри технологічної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між Україною та іншими державами сприяє розвитку туризму в Україні. Створена широка мережа туристичних індустрій і розвиваються компанії,

що спеціалізуються на туризмі. Експерти працюють над просуванням українських туристичних брендів у світі, розвитком внутрішнього туризму, підвищенням якості національних туристичних продуктів та їх конкурентоспроможності. Вміння підтримувати туризм має стати невід'ємною частиною професійної підготовки майбутніх педагогів

як засіб формування ціннісного світогляду студента, знання історії та традицій України, охорони навколишнього середовища тощо.

У цьому контексті педагогічні теорії та методи туристичної освіти повинні постійно оновлюватися. Зокрема, підготовка вчителя до певних аспектів туристичної діяльності займає важливе місце в його фаховій діяльності. Особливий інтерес представляє туристична діяльність вчителів технологій, оскільки зміст цієї дисципліни представляє важливий інтерес для забезпечення існуючих туристичних маршрутів та популяризації нових маршрутів (піших, водних, велосипедних тощо). Водночас, програми підготовки вчителів не включає курси з планування та здійснення туристичних поїздок та екскурсій.

Загалом, використання методологічних підходів в освіті вимагає оптимального поєднання інтеграції в рамках освітньої парадигми. Незважаючи на відмінності в методологічних підходах, підкреслюються різні аспекти їх цілеспрямованого розвитку через освіту. Таким чином, психологічною основою методології об'єднання підходів є її діяльність в контексті розвитку туристичного супроводу освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть, як стверджує О. Головашенко, «філософська рефлексія туризму здійснювалась за допомогою таких методологічних підходів як історико-філософський, коли туризм вивчається у відповідності до періодів у розвитку суспільства; системний, згідно з яким туризм розглядається як комплексне соціальне явище, складові якого досліджуються як частини єдиного цілого; структурно-функціональний, в рамках якого визначається сутність і змістовна спрямованість соціальних функцій туризму» [3, с. 14].

Як вважає В. Пазенок, «теорія туризму має у системно-структурному вигляді відобразити феномен туризму, всі його складові. Репрезентуючи туризм як духовне і соціокультурне явище, як своєрідну проекцію багатогранного буття людини, вираження її суспільної та духовної сутності, філософія здатна виконувати методологічну функцію щодо інших наук про туризм, збагачують у своєму світоглядному та антропологічному змісті їхніми науковими доробками. Високого філософсько-гуманістичного значення внаслідок ціннісного опанування світу набуває формування комунікативної культури особистості, культури спілкування, взаємоповаги, толерантності» [7, с. 10]. Таким чином, зростає потреба підготовки та перепідготовки вчителя, який не тільки має професійні знання та вміння, але здатний застосовувати ці знання на практиці.

Методологічними функціями педагогіки туризму В. Федорченко вважає такі як «виховна – формування відчуття колективізму, моральних та етичних цінностей, розвиток умінь діалогічної взаємодії; освітня – отримання, поповнення та

закріплення знань з історії, культурології, рекреації, природознавства тощо; оздоровча – дотримання оптимального режиму фізичних навантажень, використання сприятливого впливу природних факторів на стан організму, дотримання правил особистої та громадської гігієни, розвиток адаптивних можливостей» [9, с. 14]. Водночас для повноцінної підготовки вчителів технологій із супроводу туризму необхідна ґрунтова освітня та науково-методична база.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування методологічних підходів до підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу.

Виклад основного матеріалу. Обрано такі методологічні підходи в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу в інноваційних освітніх кластерах: синергетичний, заснований на принципі нелінійності, культурологічний, заснований на принципі креативності, та комплексний, заснований на принципі інтеграції.

Синергетика як новий метод дослідження відкритих самоорганізованих систем, на думку С. Коломієць, «виникла у відповідь на кризу стереотипного, лінійного мислення» [4, с. 217]. Зважаючи на те, «синергетичний підхід не тільки набуває значення однієї з найбільш задіяних методологічних основ розвитку педагогічної науки, але й актуалізує такий її напрям, як педагогічна синергетика» [10, с. 128]. Синергетична парадигма переважає в більшості гуманітарних наук, включаючи педагогіку, і спрямована на подолання лінійного мислення, яке не відповідає нелінійним складним реаліям. Для науки про освіту синергетика цінна тим, що вивчає процеси самоорганізації системи і появи нових характеристик.

Загалом, синергетичний підхід розглядає освіту як складну систему, що дозволяє сформулювати умови, необхідні для розвитку такої складної системи, в якій основними ознаками є відкритість, складність, нелінійність, зворотний зв'язок, нестабільність. Освітня система у процесі навчання і виховання характеризується нелінійними залежностями. Одні й ті ж причини можуть викликати різні наслідки. Неорганізованість освітнього процесу призводить до його застою, а зростання стійкості – до кризи системи.

До основних особливостей використання синергетичного підходу до підготовки вчителів технологій для підготовки до туристичного супроводу відносяться: засвоєння теоретичних положень, що формують перехід знань в пізнавальні та практичні дії (засвоєння вчителями технологій інформаційного забезпечення туризму); розробка знань, навичок і умінь, що визначають новий рівень розвитку особистості в індустрії туризму; навчання вчителів технологій аналізу туристичної інформації; навчання прогностичним

навичкам при проектуванні підтримки туризму як освітнього процесу; туристичні цінності та комунікація; самоорганізація для оволодіння основами підтримки туризму, формування рефлексивної поведінки та забезпечення розвитку особистості вчителів технологій.

Таким чином, суть використання синергетичного підходу в процесі підготовки вчителів технологій полягає в такому: оскільки синергетика має справу з відкритими нелінійними системами, які активно взаємодіють один з одним, синергетичний підхід виявився дуже корисним в процесі підготовки вчителів технологій.

Сприяння туризму включає дуже широкий спектр питань, починаючи з забезпечення безпеки (наприклад, щодо гір і річок) і закінчуючи глибокими знаннями про місцеві визначні пам'ятки мистецтва та природи. Такі багатомірні системи вимагають значного впорядкування і систематизації. Пошук синергетичної системи дозволяє раціонально врахувати вплив зовнішніх факторів і оптимізувати підготовку і проведення туру.

На наш погляд, доцільно і обґрунтовано *формуєвати групи залежно від сфери компетенції вчителів технологій щодо туристичного супроводу*. Це означає, що викладач технологій повинен володіти певними навичками на професійному рівні.

Перша група включає в себе техніку безпеки, медичне обслуговування та вміння, пов'язані з підтриманням здоров'я учнів і їх власного здоров'я. Ця група навичок вимагає системи спеціальних знань про методи надання медичної допомоги, які є основою надання першої медичної допомоги. Якщо тур проходить в горах, оновлюється інформація про заходи безпеки в горах. Таким чином, при проведенні водних або піших турів правила безпеки визначаються характером самого туру. У групі, що займається медициною, безпекою та гігієною праці, вчителі технологій повинні співпрацювати з вчителями фізичного виховання, основ медицини, захисту Батьківщини та біології.

Друга група пов'язана з пізнавальною діяльністю учнів. До цієї групи входять краєзнавчі, регіонознавчі, художні, природничо-наукові, історичні, географічні та інші аспекти. Ці можливості повинні в першу чергу відповідати інформації про характеристики конкретної місцевості (гірські райони, конкретні річкові басейни, степи, ліси тощо). Тому тут рекомендується працювати з вчителями біології та географії. Деяким учням цікаво вивчати ландшафти і рельєф місцевості. Наприклад, Український кришталевий щит дуже цікавий для дослідження. У цій групі також важливим є художній напрям, який пояснює особливості архітектури, мистецтва та народних ремесл регіону. Можливі варіанти вивчення історії, естетики та співпраці з вчителями молодших класів – малювання, співу, образотворчого мистецтва.

Третя група компетенцій пов'язана з пішими прогулянками, в яких основна увага приділяється спортивній стороні туру. Очевидно, що тут важлива співпраця з вчителями в області фізичного виховання і збереження здоров'я. Перевага синергетичного підходу полягає в тому, що складною системою можна керувати, вибираючи кілька окремих параметрів. Тут використовуються різні методи моделювання. Завдання вчителів і дослідників – встановити параметри і вихідні умови підтримки туризму, проаналізувати результати і зробити відповідні висновки.

Культурологічний аспект підтримки туризму включає такі пласти, як художні та літературні твори, архітектурні пам'ятники, історичні пам'ятки і поселення видатних особистостей. Тому вчитель технологій повинен бути знайомий з потенційними варіантами вибору конкретного туру, щоб оптимально підібрати тему і маршрут екскурсії.

На думку Т. Рузьяк, базовим чинником «впливу на результати формування культури є рівень професійної культури вчителів. Зміст роботи викладача полягає у пошукові спільно з вихованцями кращих зразків культури, організації різних видів спільної діяльності, яка передбачає залучення кожного учня до активної взаємодії із сучасною культурою» [8, с. 54]. У туристичній подорожі «завдяки контакту з іншими культурами та способами життя у туриста може ініціюватися глибинна внутрішня комунікація, яка стимулюватиме його творчий особистісний саморозвиток та самореалізацію» [1, с. 68].

Загалом, як стверджує М. Бастун, «за культурологічного підходу педагог працює над створенням культурного середовища, в якому відбувається процес навчання та виховання, діагностикою культурних установок особистості тощо» [2, с. 36].

О. Олійник зазначає, аналіз педагогічних явища з урахуванням соціальних і культурних процесів передбачає, що «у сучасних умовах конкурентоспроможним ресурсом діяльності педагога є не стільки спеціальні знання, технології навчання та виховання, скільки загальна і професійно-педагогічна культура, яка забезпечує особистісний розвиток, вихід за межі нормативної діяльності, здатність створювати і передавати цінності» [5, с. 39].

Креативність повинна стати методологічною парадигмою сучасної людської діяльності. У міру того, як середовище проживання людини змінюється з природного на штучний і технологічний, місце креативності в структурі діяльності буде зростати. Принцип проблемного навчання дуже важливий. Кожна з екскурсій повинна піднімати і вирішувати конкретні проблеми студентів: природа, культура, спорт, здоров'я і краєзнавство. Принцип проблемності дозволяє вчителям технологій будувати екскурсії відповідно до проблем, що представляють інтерес для конкретної групи або конкретного студента.

Таким чином, творче осмислення робочої програми, взаєморозуміння, взаємодія з вчителями в інших областях дають вчителям можливість будувати свої власні екскурсії в залежності від складу групи, рівня підготовки студента і його інтересів. Не менш важливим аспектом культурологічного підходу в контексті підготовки вчителів технологій для підтримки туризму є рівень спілкування учасників туру.

Практичні розробки щодо застосування культурологічного підходу в освіті відкривають нові перспективи в його розвитку, але в той же час вимагають гармонійного їх поєднання, хоча і не на противагу іншим підходам. Отже, основою для використання культурологічних підходів у процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу та процесу їх реалізації є культурні цінності та ціннісні відносини, що становлять ядро культури, які потребують поєднання культурологічних підходів та аксіоматичних підходів, що активно розвиваються в педагогічній науці.

В останні роки стало дуже ефективним використання підходів, які, по суті, відіграють об'єднуючу роль. М. Опачко під комплексним розуміє підхід «який забезпечує одночасне вирішення багатьох і різних завдань системи (цільове призначення, конкретизоване у завданнях), не порушуючи при цьому взаємозв'язки між окремими компонентами системи (кожний із яких має свої функції). Ознаками комплексного підходу визначаємо наступні: цілісність, системність, різносторонність, оптимальність, ефективність» [6, с.115].

Оскільки наше дослідження відображає комплексний підхід до освіти та професійної підготовки, ми розглядаємо інтеграцію з точки зору міждисциплінарних зв'язків при підготовці вчителів технологій для підтримки туризму, що дозволяє нам розділити як основні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язок між навчальними предметами.

Ми вважаємо доцільним використовувати комплексний підхід у процесі підготовки вчителів технологій для підтримки туризму. Такий інтегрований комплекс може бути об'єднаний, перебудований і переміщати певні компоненти з одного комплексу в інший: комплекс, який є динамічним в контексті умов інноваційного освітнього кластеру.

Таким чином, реалізація методологічних підходів в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу в основному забезпечує формування відповідної концептуальної основи і моделі в контексті неперервної освіти. Вони відіграють провідну роль у забезпеченні його високого змістовного, методичного та організаційного рівня, позитивних результатів у вихованні та розвитку особистості вчителів і учнів.

Висновки. Методологічними підходами в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу обрано такі: синергетичний, заснований

на принципі нелінійності, культурологічний, заснований на принципі креативності, та комплексний, заснований на принципі інтеграції. Особливостями використання синергетичного підходу підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу є засвоєння теоретичних положень, що формують перехід знань в пізнавальні та практичні дії; розробка знань, навичок і умінь, що визначають новий рівень розвитку особистості в індустрії туризму; навчання вчителів технологій аналізу туристичної інформації; навчання прогностичним навичкам при проектуванні підтримки туризму як освітнього процесу; туристичні цінності та комунікація; самоорганізація для оволодіння основами підтримки туризму, формування рефлексивної поведінки та забезпечення розвитку особистості вчителів технологій. Комплексний підхід в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу передбачає інтегрований комплекс, який може бути об'єднаний, перебудований і переміщати певні компоненти з одного комплексу в інший. Реалізація методологічних підходів в процесі підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу в основному забезпечує формування відповідної концептуальної основи і моделі в контексті неперервної освіти.

До подальших напрямів дослідження відносимо розроблення концептуальних засад підготовки вчителів технологій до туристичного супроводу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баглай О. І. Формування готовності майбутніх фахівців міжнародного туризму до міжкультурного спілкування у професійній підготовці : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ужгород, 2012. 202 с.
2. Бастун М. В. Культурологічний підхід як засіб розвитку духовної культури особистості. *Освіта впродовж життя: вимоги часу* : матеріали IV Всеук. пед. читань пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубінчук (Київ, 19 квітня 2012 р.). Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, 2023. С. 34–37.
3. Головашенко О. В. Туризм як форма соціальної активності людини: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Запоріжжя, 2002. 21 с.
4. Коломієць С. В. Управління соціально-економічними системами: синергетичний підхід. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 51. С. 215–220.
5. Олійник О. В. Культурологічний підхід як наукова основа розвитку теорії та практики педагогічної освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 37. Т. 50. С. 39–41.
6. Опачко М. В. Комплексний підхід у формуванні методичної майстерності вчителя фізики. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 30. С. 114–117.
7. Пазенок В. С., Федорченко В. К. *Філософія туризму* : навч. посібник. Київ : Кондор, 2004. 268 с.
8. Рузяк Т. І. *Формування професійної культури учнів закладів професійно-технічної освіти сфери*

обслуговування: дис. ... д-ра філософії: 015. Львів, 2022. 311 с.

9. Федорченко В. К. *Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму*: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 17 с.

10. Цюй Ге. Синергетичний підхід: сутність і характерні особливості застосування в наукових дослідженнях з педагогіки мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 27. С. 127–120.